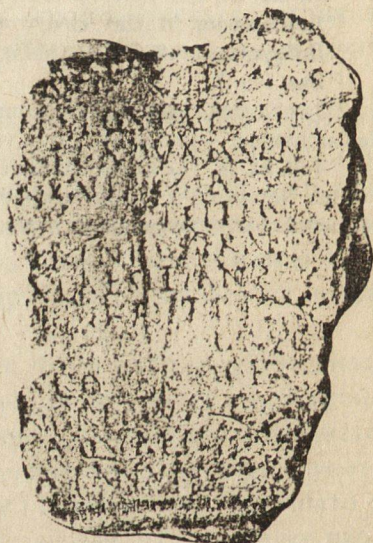
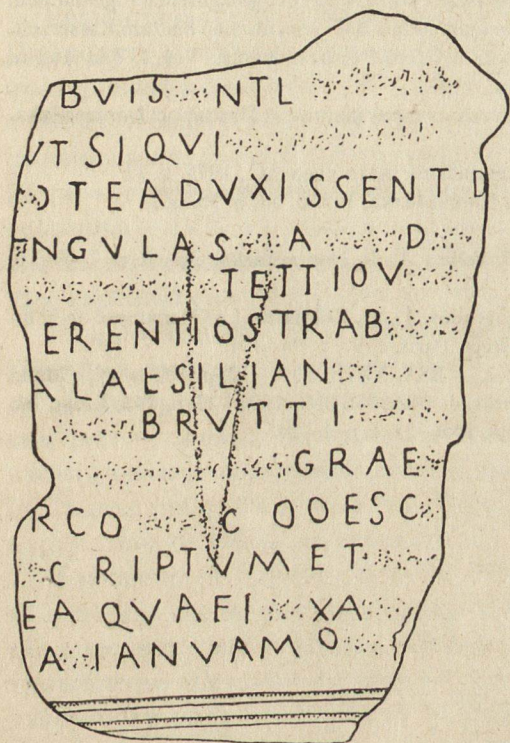

ФРАГМЕНТ ОТ ВОЕННА ДИПЛОМА ОТ СЕВЕРНА БЪЛГАРИЯ

Василка Герасимова-Томова

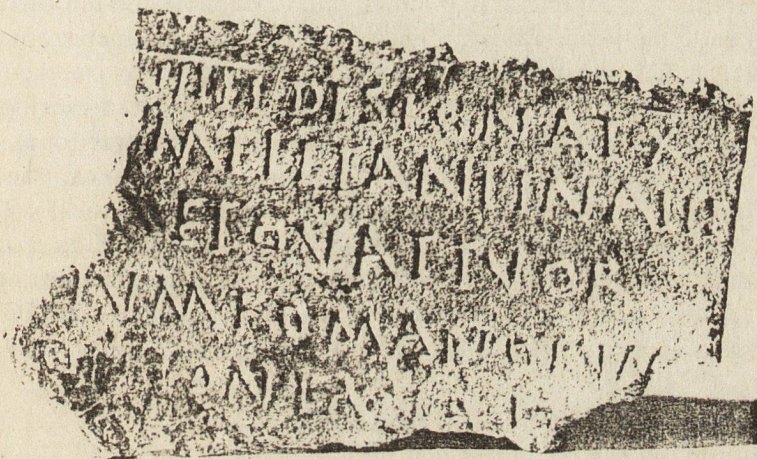
През лятото на 1994 г. в сбирката на НИМ София е постъпил фрагмент от военна диплома (инв. № 33840)*. Точното местонамиране е неизвестно, но според продавача е от Северна България. Той е огънат и силно корози-

рал, особено от едната страна. Върху нея има две дълбоки резки (обр. 1). Запазеното е средна част от долната половина на първата страница на военна диплома, а върху вътрешната страна — част от началото ѝ. Размери: ширина 5,5 см, височина 7,6 см и дебелина 0,17 см. Тежи 98,6 гр. Запазен е следният текст:

* Благодаря на Елка Дочева, която ми предостави възможност да публикувам този интересен паметник.

M V V T R B
 N I I I L D E S I G N A T X
 M I L I T A N T I N A L I S
 M E T Q V A T T V O R
 I N M R O M A N O R V M
 P N T O N I A N A E T

I страница, външна страна (обр. 1):

--- BVIS..NT C ---
 --- VT SI QVI ---
 --- OSTE A DVXISSENT D ---
 --- SINGVLAS A D ---
 5 TETTIO .V ---
 --- ERENTIO STRAB ---
 ALAE SILIAN ---
 --- BRVTTI ---
 .. GRAE ---

--- RCO ... CO OES ---
 --- CRIPTVM ET ---
 --- EA QVA FIXA ---
 --- A IANVAM O ---

I страница, вътрешна страна (обр. 2)

--- MVS TR. B ---
 --- VIII DESIGNAT X
 --- MILITANT IN ALIS
 --- M ET QVATTVOR

5

--- IVM ROMANORVM
 --- ONTONIANAE ET.

Текстът на военните дипломи винаги започва с името на императора и неговите титли. Върху външната страна те са изцяло загубени. На вътрешната страница е запазена малка част от тях. На р. 1 може да се допълни [Augustus pontifex maxi] mus tr [i] b [uni] c [ia]. Следователно цифрите на р. 2 се отнасят за броя на консулската власт, която е имал императорът. В момента на издаването ѝ той е бил консул за IX-ти път и е бил означен за X-ти път. За да допълним обаче името на императора, ни помагат частично запазените имена от външната страница: Tettio и [T] erentio Strab [one]. Това са известните консули от 83 г. и пълните им имена, доколкото са известни, са Tettius Iulianus и Terentius Strabo Erucius Homullus (Degrassi 25). Това е и годината, в която император Домициан е бил консул за IX-ти път. Той е получил консулския си ранг от 1 януари 83 г. и е заемал този пост вероятно в първата половина на годината, след което е бил посочен — DESIGNATVS за десети път за консул. Така можем да възстановим началния текст на дипломата:

[Imp. Caesar, divi Vespasiani f. Domitianus
 Augustus, pontifex maxi] mus tr [i] b [uni] c [ia]
 [potestas II imp. III p.p. cos] [VIII] designatus X
 [eguitibus et peditibus qui] militant in alis

Мястото на ред 2 не позволява допълнението на Germanicus — титла, която Домициан получава в 84 г. (Cagnat 180).

Както се вижда от запазеното, след титлата на императора следва текст с броя и имената на помощните единици, както и мястото, където те са служили. Съдържанието на р. 4 показва, че броят на кохортите е бил 14, а останалите два реда съдържат части от имената на две от алите: ala [I Civ] ium Romanorum et [Fr]ontoniana.

От запазеното на външната страна можем да допълним и името на трета ала — Siliana. Тези три али в 84 година са били част от помощните войски на провинция Панония. За алите I Civium Romanorum et Frontoniana се знае, че

са били между 80 и 85 г. в Панония (Wagner, 26 и 76 — 79 и CIL XVI 26, 30, 31). За ала Siliana беше известно, че тя в 78 г. е била в Долна Германия (CIL XVI 23), и според дипломата от 84 г. е заедно с другите две али в Панония (Wagner 84 — 85). Нашата диплома коригира този факт. Тя доказва, че и трите са били в 83 г. в Панония заедно. Ако сравним дипломите от 80, 84 и 85 г. ще видим, че гарнизонът на Панония само е увеличаван. Към лагериуващите в 80 г. али I et II Arvasorum I Civium Romanorum et Frontoniana в 83 г. там вече е разположена и Siliana. Този брой и състав се потвърждава от дипломата от 84 г. (CIL XVI 30), а на следващата година — 85 към тях е прибавена и ала Praetoria (CIL XVI 31). Това ни дава основание да допълним на изгубеното място името на двете али I et II Arvasorum, тъй като те не са напускали Панония между 80 и 85 г.

Имената на всички 14 кохорти са изцяло загубени. Не можем да допълним обаче името на провинциалния управител, под чиято команда са служили помощните войски. В 80 — 82/83 управител на Панония е T. Atilius Rufus (Eck, 130). След това той е управител на Сирия (Eck, 131 и AE 1825, 95). След него управител на Панония е L. Funisulanus Vettonianus (Eck 131 и 247). Тъй като в разглеждания фрагмент липсва точната дата, не може да се установи и под командата на кой от двамата е била поставена войската.

На външната страна е запазена част от името на офицера, командвал ала Силиана. Чете се фамилното име Brutti[us]. Той не ни е познат от други епиграфски паметници. За съжаление фрагментът е твърде повреден там, където е било името на войника. Четат се само отделни букви, които не ни позволяват да го възстановим. Това, което прави впечатление, са трите последни знака: OESC след края на второто име. Можем да допуснем, че тук се е намирало началото на името на родното място на войника и то е Oescus. До сега не е отбелязвано като родно място на войник от помощните войски.

Това, което е отличително за заключителната формула на разглежданата диплома — мястото, където е поставен оригиналният текст, е казано дословно ...A ianuam O... Това позволява да се допълни изгубеното като [qua fixa est Romae in Capitolio / intr] a ianuam O[pis ad latus dextrum] — “На Капитолия между портиците на Опис, от дясната страна”. Има само още една диплома (CIL XVI 29), чийто оригинал е бил поставен там. Тя също е от 83 година.

Така, допълвайки запазеното върху едната и другата страни на фрагмента, можем да възстановим следния текст:

[Imp. Caesar, divi Vespasiani f. Domitianus
Augustus pontifex maxi]mus tr[i]b[uni] c[ia]
[potestate II Imp. III, p.p. cos] VIII designat X
[equitibus et peditibus qui] militant in alis
[quinque et cohortibus dece]m et quattuor

[quae appellantur (1) I Civ]ium Romanorum
 [et (2) I et (3) II Arvacorum et (4) Fr]ontonia et [(5) Si]
 [liana — — —
 — — — et sunt in Pannonia sub — — —
 qui quina et vicena stipendia aut plura meruerunt,
 Quorum nomina subscripta sunt ipsis liberis
 posterisque eorum civitatem dedit et conu—
 bium cum uxoribus quas tunc
 ha buis se nt c um est civitas iis
 data a ut si qui caelibes essent cum iis
 [quas p]ostea duxissent d[umtaxat sin-]
 [gulis] singulas D[— — —
 Tettio [I] v[liano] cos]
 — — T]erentio Strab[one Ervcio Homullo]
 Alae Silian[ae cui praest]
 — — — Brutti[us — — —]
 [ex] graegalae
 — — — RCO ...CO Oes [ci]
 [Des]criptum et [recognitum ex tabula]
 [aen]ea qua fixa [est Romae in Capitolio]
 [intr]a ianuam O[pis ad latus dextrum].

Необходимо е да се отбележи накратко и това, което се знае от историята на военните части, споменати в нея.

Ala I Arvacorum. Фактически цялото ѝ име е I Hispanorum Arvacorum. Предполага се (Wagner 45 — 47), че тази ала е настанена в Панония още в предфлавието време с лагер Арабона. Присъствието ѝ в тази провинция се отбелязва от редица дипломи; издавани в 80, 84, 85, 102, 113, 133, 138, 148/49, 146 и 150, 154, 163 (CIL XVI 26, 30, 31, 47, Roxan 1985, 86, CIL XVI 76, 77, 84, 97, 104, Roxan 1978, 62). За кратко време е изпратена в Африка. В края на 149 и пролетта на 150 г. тя е била под командата на управителя на Мавритания Цезареа. Името ѝ се изписва ту като Arvacorum, ту като Aravacorum и даже Arevacorum.

Ala II Hispanorum Arvacorum. Тя също се нарича ala II Hispanorum Arvacorum. Предполага се, че веднага след образуването си в предклавдиево време е настанена в Панония, където престоят ѝ е отбелязан от дипломите, издадени в 80, 84 и 85 г. Във връзка с Дакийските войни е преместена в Долна Мизия. Това е станало между 85 и 86 г. Престоят ѝ в тази провинция е засвидетелстван от редица дипломи: 99 г. 138, 151/54, 157. Първоначално е настанена в лагер при с. Милковица, Никополско, а след 103 г. е преместена в Carsium (дн. Хършова). Там в 200 г. е поправяла пътя край Дунава (CIL III 7603) Ala I Civium Romanorum. Както показва името ѝ, тя е била образувана

от римски граждани в ранно императорско време — в първите години на I в. Пребиваването ѝ в Панония е засвидетелствано от 80 г., 84 и 85 г. заедно с предишните две али. Взема участие в Дакийските войни (Wagner 26 — 28). След тях я срещаме в 110 г. в Дасия (Wagner 57). Връща се в Панония и престоят ѝ там е засвидетелстван от военни дипломи от 157 до 161 г. (Rohan 1985 102, 103, 110). Ala I Frontoniana. И нейното име е написано съкратено върху дипломата. Изцяло то гласи I Tungrorum Frontoniana. Тази ала е образувана още по времето на император Август и е била настанена в Германия (Wagner 76), за кратко е преместена в Далмация и от 80 г. е в Панония, където е на лагер заедно с предишните 3 али. Престоят ѝ там е потвърден от военни дипломи от 80, 84 и 85 г. (CIL XVI 26, 30 и 31). След 118 г. е изпратена в Дакия Поролисенсис, където я срещаме в дипломи от 133, 154 и 164 г. Rohan 1978 35, 47, 63, 64 и Rohan 1985 116 и 117. Тя остава там и не се връща повече в Панония.

Ala Siliana. Предполага се, че името си дължи на офицер със сенаторски ранг, командвал алата в Африка при император Нерон. (Wagner 67) Преди 78 г. е преместена в Германия (CIL XVI 23). Предполагаше се, че преди 84 г. е преместена в Панония. Нашата диплома уточнява и допълва това. Алата е била в Панония преди 83 г. Престоят ѝ там се потвърждава от военни дипломи в 84 и 85 г. (CIL XVI 30 И 31) Поради проявена доблест тя е наречена Civium Romanorum (Wagner 68). Вероятно тя е участвувала в Дакийските войни и в края им е получила още отличия, така че всички войници са наградени и цялата част е получила името bis torquata bis armilata. След 110 г. я срещаме като част от войската на Дакия и Дакия Поролисенсис в 133, 154, 156 и 164 г. (CIL XVI 110, 164 185, Rohan 1978, 35, 47, 63, 66, Rohan 1985, 115, 116, 117).

Въпреки че тук разгледахме само един фрагмент от военна диплома, той прави някои приноси в уточняването на състава на помощните войски на провинция Панония в края на I в. От друга страна поставя въпроса как е постъпил в ала Силиана притежателят на дипломата. За него можем да кажем две неща: роден е в Ескус и се е върнал в Мизия, след като е изслужил най-малко 25 години. Ако приемем, че той е служил само 25 години, то той е постъпил в 58 година. В първи век обаче войниците често служат повече от 25 години. Неговото влизане във войската може да не е станало направо в ала Силиана, а в някоя друга, дислоцирана в Мизия помощна единица, която е преместена от Мизия в Германия преди 78 година или в Панония преди 83 г. Имаме значителен избор от помощни части в това отношение. Съществува и втора възможност. За набиране на войници са съществували и специални бюра. Те са се намирали вероятно в съседство с големи военни лагери или административни центрове. Римляните са имали правилото, осо-

бено валидно за I в., според което войниците е трябвало да служат далеч от родината си. Може би и войникът от нашия фрагмент е още едно потвърждение на това правило...

ЛИТЕРАТУРА

- AE *Année epigraphique*
CIL *Corpus Inscriptionum Latinarum*
Degrassi *Degrassi, A. I fasti consulari dell'impero Romano. Roma, 1952.*
Eck *Eck, W. Senatoren von Vespasian bis Hadrian. — Westigia, Bd. 13, München 1970.*
Roxan 1978 *Roxan, M. Roman military Diplomas 1954 — 1977. London, 1978.*
Roxan 1985 *Roxan, M. Roman military Diplomas 1978 — 1984. London, 1985.*
Wagner *Wagner, W. Die Dislokation der römischen Auxiliarformationen in den Provinzen Norikum, Panonien, Moesien und Dacien von Augustus bis Gallien. Berlin, 1938.*